

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Genderové aspekty sociální práce pohledem
studujících Zdravotně sociální fakulty**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Martina Jarošová

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Ondrášek

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Genderové aspekty sociální práce pohledem studujících Zdravotně sociální fakulty*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2018

.....

Martina Jarošová

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Stanislavu Ondráškovi za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Poděkování také patří respondentům za dobrou spolupráci.

Genderové aspekty sociální práce pohledem studujících Zdravotně sociální fakulty

Abstrakt

Pod pojmem "gender" se často myslí genderové role, což znamená očekávané chování od jedince daného genderu. S genderem úzce souvisí genderové stereotypy, které vedou k genderové diskriminaci. Genderové stereotypy a předsudky se vyskytují do značné míry i v sociální práci. Sociální pracovníci se jimi řídí, a to může vést k nesprávnému posouzení situace klienta. Je to dané tím, že ne všichni sociální pracovníci si genderové stereotypy a předsudky uvědomují, připouští. A dalším stanoviskem je také to, jak sociální pracovník genderové stereotypy vnímá. Velká část pracovníků je považuje za obecně platné a někteří od nich naopak upouští.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda se objevují statisticky významné rozdíly ve vnímání vlastností mužů a žen jakožto sociálních pracovníků/ pracovníc u studujících sociálních oborů na Zdravotně sociální fakultě. Výzkumná otázka: Jaký je výskyt genderových stereotypů u studujících Zdravotně sociální fakulty? Hypotézy: Existuje statisticky významný rozdíl mezi sociálními obory ve vnímání vlastností mužů – sociálních pracovníků? Existuje statisticky významný rozdíl mezi sociálními obory ve vnímání vlastností žen – sociálních pracovníc?

Byla použita kvantitativní výzkumná strategie, metoda dotazování, technika anonymního dotazníku s využitím techniky sémantického diferenciálu. Získaná data byla vytvořena pomocí popisné statistiky v programu MS Excel a testování hypotéz proběhlo v programu SPSS, metodou t-testu. Dotazování připisovali vlastnosti k sociálnímu pracovníkovi nebo sociální pracovníci, které byly definovány pomocí sémantického diferenciálu. Vlastnosti (např. aktivní – pasivní) byly ohraničeny škálami od pozitivní (1) k negativní (5). Z výsledků výzkumného šetření můžeme zpozorovat, že studující oboru SPVS mají pozitivnější náhled (až na výjimky) na sociálního pracovníka/sociální pracovníci než studující oboru RPP. Výsledky výzkumu mohou posloužit jako zdroj informací nejen pro studující Zdravotně sociální fakulty, ale také vyučujícím, kteří mohou svoji výuku rozšířit o tuto problematiku.

Klíčová slova

gender; genderová role; genderové stereotypy; sociální pracovník; feminita; maskulinita

Gender Aspects of Social Work from the Perspective of Students of the Faculty of Health and Social Sciences

Abstract

"Gender" often refers to gender roles, which means the expected behavior from a given gender. Gender is closely related to gender stereotypes that lead to gender discrimination. Gender stereotypes and prejudices occur to a large extent in social work. Social workers are managing them, and this can lead to an inappropriate assessment of the client's situation. This is because not all social workers are aware of gender stereotypes and prejudices, and they admit. Another opinion is also how social workers perceive gender stereotypes. A large number of workers consider them generally valid and some of them do not.

The aim of the bachelor thesis is to find out whether there are statistically significant differences in the perceptions of the characteristics of men and women as social workers in the social sciences at the Faculty of Health and Social Studies. Research question: What is the occurrence of gender stereotypes in the Faculty of Health and Social Studies? Hypotheses: Is there a statistically significant difference between social classes in the perception of the characteristics of men - social workers? Is there a statistically significant difference between the social sciences in the perception of the characteristics of women - social workers?

Quantitative research strategy, questioning method, anonymous questionnaire technique using semantic differential technique were used. The data obtained was generated using descriptive statistics in MS Excel and hypothesis testing was performed in SPSS using the t-test method. The interviewees attributed attributes to a social worker or social worker who were defined by a semantic differential. Properties (eg active - passive) were bounded by ranges from positive (1) to negative (5). The results of the research we observe that the field of studying SPVs have a more positive view (with some exceptions) to the social worker / social worker before studying art RPP. Research results can serve as a source of information not only for students of the Faculty of Health and Social Sciences, but also for teachers who can extend their teaching on this issue.

Keywords

gender; gender role; gender stereotypes; social worker; feminine; masculinity

OBSAH

Úvod	8
1 Současný stav problematiky	9
1.1 Gender	9
1.1.1 Feminita a maskulinita.....	10
1.1.2 Genderová socializace	10
1.1.3 Genderové role.....	11
1.1.4 Generické maskulinum	12
1.2 Genderové stereotypy.....	13
1.2.1 Genderová diskriminace	14
1.3 Gender v sociální práci.....	15
1.3.1 Genderové stereotypy v sociální práci.....	17
1.3.2 Osobnost mužů a žen v oboru sociální práce.....	18
1.3.3 Kompetence sociálních pracovníků a pracovníc	18
1.3.4 Role sociálních pracovníků a pracovníc	19
2 Cíl práce a výzkumné otázky	21
2.1 Cíl práce	21
2.2 Výzkumné otázky a hypotézy	21
3 Metodika	22
3.1 Metody a techniky sběru dat	22
3.3 Charakteristika výzkumného souboru.....	23
4 Výsledky.....	25
4.1 Popisná statistika	25
4.3 Statistické vyhodnocení dat ve vztahu k hypotézám.....	35
5 Diskuze.....	41

6 Závěr	45
7 Seznam použitých zdrojů	46
8 Přílohy.....	51

Úvod

Problematika genderu je v současné době velmi diskutovaným tématem. Ať už v politice, na akademické půdě, nebo v sociologii. Existuje mnoho profesí, kde je brán velký potaz, zda ho vykonává muž nebo žena a sociální práce právě patří mezi ně. Není to jednoduchý obor a zvolit si právě sociální práci vyžaduje i vhodné osobnostní rysy.

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Genderové aspekty sociální práce pohledem studujících Zdravotně sociální fakulty. Jsem toho názoru, že mnoho lidí neví, co všechno sociální pracovníci a sociální pracovnice mohou vykonávat. Asi nejčastější asociace, kterou si lidé k této profesi přiřadí je „sociálka“, kde tito zaměstnanci odebírají rodičům děti. S touto myšlenkou se pojí také stereotypy, které lidé do sebe vtahují nejen médií, ale také jeden od druhého. Domnívám se, že by bylo zastoupení žen a mužů v sociální práci vyváženější, kdyby věděli, na jakých všech pracovištích mohou tuto profesi vykonávat. Tím chci říci, že sociální práce je nesprávně považovaná za obor zejména pro ženy.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je rozčleněna na tři kapitoly. První kapitola teoretické části se věnuje genderu obecně, genderové socializaci, rolím a neméně podstatnou kapitolou je feminita a maskulinita. Druhá kapitola je věnována genderovým stereotypům a diskriminaci. Třetí kapitola se zabývá konkrétně genderem v sociální práci, rolemi sociálních pracovníků a pracovnic, kompetencemi apod.

V praktické části jsou zmíněny cíle, výzkumné otázky, metodologie, charakteristika výzkumného souboru, realizace výzkumu a získané výsledky. Cílem bakalářské práce je zjistit, zda se objevují statisticky významné rozdíly ve vnímání vlastností mužů a žen jakožto sociálních pracovníků/ pracovnic u studujících sociálních oborů na Zdravotně sociální fakultě. Data byla získána metodou dotazování s využitím techniky sémantického diferenciálu a Likertovy škály. Výzkumný soubor se skládal ze 142 studujících Zdravotně sociální fakulty. Získaná data jsou zpracována ve statistickém programu SPSS a v diskuzní části porovnávány s odbornou literaturou.

1 Současný stav problematiky

1.1 Gender

Pojem gender poprvé použil ve svém článku J. Money (1955), významný psycholog a sexuolog. Snažil se tím specifikovat mužskou a ženskou identitu, která vyplývá z chování, sebepojetí a sebepožívání jedince, mimo anatomickou výbavu. Termín „gender“ se u nás nepřekládá a používá se v mnoho českých publikacích. Leaper a Brown (2018) uvádí, že kulturní posuny vedly k velkému pokroku v oblasti rovnosti žen a mužů, ale i nadále se posilují úzké definice genderového výrazu.

Definice pojmu gender je charakterizována mnohými autory. Například Koldinská (2010) ve své knize uvádí, že gender se utváří začleňováním jedince do společnosti, kde se navyká být mužem a ženou a zároveň v sobě obsahuje sociální složku biologického charakteru – pohlaví. Stejně tak Kalnická (2009) rozlišuje pojem gender a pohlaví; gender jakožto souhrn rolí (ženy – péče o děti, muži – materiální zabezpečení rodiny), vzorců chování, vlastností (muži – houževnatí, nebojácni, ženy – empatické, citlivé) a společenského postavení připsaným mužům a ženám a odlišuje se od pohlaví, které naznačuje biologickou rovinu odlišnosti mezi ženami a muži. Dle Jandourka (2012) gender představuje složku, která se dělí na mužské a ženské vlastnosti a z hlediska sociálního chování se lidé muži a ženami nerodí, avšak je potřeba, aby jako muži a ženy jednat začali. Pojem gender má smysl z aspektu určení rovnosti mezi muži a ženami a zákazu diskriminace na základě pohlaví (Koldinská, 2010).

Během let se ve společnosti utvářely role a úkoly pro muže a ženy, co zahrnovalo především biologické vlastnosti člověka, ale postupem času se tyto vlastnosti přeměnily na společenská očekávání od muže a ženy (Koldinská, 2010). Brabender a Mihura (2016) stejně jako výše zmínění autoři odlišují gender od pohlaví tím, že rozdíly ukazují na identifikace jednotlivce jako ženy na základě její kvality hlasu – spojují ženskost s určitými vokálními vlastnostmi, které se liší od těch napojených k mužství.

Pojem „pohlaví“ souvisí s biologickými a geneticky podmíněnými rozdíly mezi mužem a ženou (gravidita, laktace) a dalšími rozdíly jako je například fyzická síla (Koldinská, 2010). S pojmem pohlaví také mohou v některých případech souviset odchylky pohlavní identity. Dle Fifkové et al. (2008) do poruch pohlavní identity spadá transsexualismus (dlouhotrvající a neutuchající potřeba změnit své tělesné pohlaví), transvestitismus

(krátkodobá, dočasná změna pohlaví, není zde nutkání změnit i své tělesné pohlaví) a porucha pohlavní identity v dětství (může se objevit již v raném dětství, dítě nepřijímá své tělesné pohlaví). Austin (2018) na základě poznatků ze svého dosavadního výzkumu reaguje, že mezi sociálními pracovníky a dalšími poskytovateli duševního zdraví jsou nedostatečné odborné znalosti o transsexuálních a genderově různorodých otázkách; to se zdá být obzvláště patrné z pohledu potřeb transsexuálních a genderově odlišných dětí.

1.1.1 Feminita a maskulinita

Z psychologického hlediska se kromě primárních pohlavních znaků (genitálie) a sekundárních pohlavních znaků (výška, prohloubení hlasu u mužů, rozšíření pánve a boků u žen), mluví o terciálních pohlavních znacích s možnostmi maskulinita, feminita a androgynie, charakterizovaných danými projevy chování a prožívání – „typicky mužské“ (racionalita, bagatelizace, sebelítost, emoční slabost, tendence se problémům vyhýbat, větší míra aktivity) a „typicky ženské“ (emoční slabost, sebelítost, tendence k empatii, nižší stabilita) (Paulík, 2017). Dále uvádí, že maskulinita a feminita tvoří dva póly škály se souvislými přechody mezi nimi, díky kterým lze určit fiktivní postavení muže a ženy, přičemž androgynie ukazuje neutrální střední úroveň. Teorie S. L. Bemové (1974) představuje androgynii jako takový typ osobnosti, který spojuje feminitu a maskulinitu dohromady a je považován za ideální konstrukt, jelikož umožňuje člověku lépe jednat a rozhodovat. Vypracovala také dotazník BSRI (Bem Sex-Role Inventory; analýza androgynity), který měří gender.

Maskulinita představuje sílu, sebejistotu, samostatnost, racionalitu. Oproti tomu pro feminitu je charakteristická měkkost, přístup k problému je spíše citový. Je nutné si však uvědomit, že tyto dva pojmy nemusí být nutně vázány jen na mužské, nebo ženské pohlaví – jde o abstraktní vlastnosti provázející představy určité společnosti (Paulík, 2017, s. 186). Pojem „žena“ (stejně i „muž“) je v závislosti na různých kontextech proměnlivý, tudíž určení stálé definice je jen dočasné a v určitém směru násilné (Zábrodská, 2009).

1.1.2 Genderová socializace

Zprvu je podstatné si vysvětlit pojem socializace, ze kterého se pak odvíjí socializace v rámci genderu. Socializace představuje širší pojem než výchova, obsahuje vědomé, nevědomé, přírodní a společenské vlivy, které určují osobnostní vývoj (Jedlička et al., 2015). Valdřová (2006) Jedličku doplňuje tím, že každé dítě se v rámci socializace učí,

jak se projevovat žensky či mužsky, můžeme si ovšem také všimnout, že některé jejich chování je genderově neutrální a vedené tím, čemu samy děti kladou významnost ve hře, chování i v postojích.

Orel et al. (2016) velmi zjednodušeně a efektivně vysvětluje, co genderová socializace představuje, kdy uvádí, že jde o proces, kdy se chlapci učí být chlapci/muži a dívky dívkami/ženami. Za další jeho důležitý postřeh považují to, že tato socializace sice probíhá nejvíce v dětském věku, avšak nesmíme opomínat její funkci během celého života.

Velmi úzce spjatý jsou s genderovou socializací genderové role, které jsou podrobněji vysvětlovány v další podkapitole.

1.1.3 Genderové role

Genderové role patří mezi diskutované aspekty. Jejich definice je už z názvu patrná, avšak u mnohých lidí představy o genderu a genderové role splývají. Kalina et al. (2015) ve své knize tento aspekt definuje jako souhrn určitých pravidel většinou neformálních a nepsaných, které připisují určité chování mužům a jiné pouze ženám a s tímto se pojí další aspekty (genderové stereotypy, genderová diskriminace). Femininní a maskulinní projevy chování mohou, ale nemusí odpovídat pohlaví jedince (Janošová, 2008). Z vývojového hlediska je genderová role rozhodující v mladší dospělosti v rámci sebepojetí a postupem času, směrem ke stáří tato role postupně polevuje (maskulinní a femininní znaky se mezi ženami a muži vyrovnávají) (Šmajdová, 2015).

Janošová (2008) také píše o možných sankcích ve společnosti, když genderové role nejsou dodržovány. Každá role přináší tlak na přijetí požadavků, které z ní vyplývají, a výše sankcí je závislá na míře demokracie. Orel et al. (2016) se s Janošovou ztotožňuje a píše o výrazné sociokulturní a historickém kontextu proměn genderových rolí – jejich podoba a náplň je v různých společenstvích a kulturách rozmanitá. Uvádí z historie krajní příklad v nacistickém Německu – fyzická likvidace homosexuálních a transsexuálních menšin. V dnešní době jsou změny pohlaví, anebo registrované partnerství ve většině zemí právně zakotveny, což znamená, že k takovým formám sankcí by už nemělo docházet. Ale přesto existují, leč v mírnější formě – např. posměch, přehlížení druhými, problémy při hledání pracovní pozice, odsouzení atd. (Janošová, 2008). K sankcím se také vyjadřuje Ptáček et al. (2011) a tvrdí, že každý člověk se musí vyrovnávat

s genderovými rolemi v rámci genderové identity a v důsledku jejich nenaplnění hrozí taktéž sankce. Příkladem zmíněných sankcí mohou být urážlivá označení např. v anglicky psaných publikacích se můžeme setkat s pojmy „sissy-boys“ (chlapci s dívčími projevy) a „tomboys“ (dívky podobající se chováním chlapcům), přičemž sissy-boyství má urážlivější kontext než tomboyství, ostatně jako mnohé náznaky ženskosti u mužů (Thorne, 1994).

Genderové role se utvářejí již v raném dětství. Formování chování typického pro danou pohlavní roli určuje nejen výchova, ale taktéž vrozené dispozice a pohlavní hormony (Janošová, 2008). V rámci výchovy mají hlavní vliv rodiče a sourozenci, kdy přímo zasahují do rozvoje genderové role a identity tím, že trestají, nebo podporují určité chování a taktéž nepřímo, kdy působí jako vzory (Fiffková, 2008).

1.1.4 Generické maskulinum

Gender se v neposlední řadě objevuje taktéž v jazyce. První výzkumy v České republice o genderové vyváženosti vznikaly od lingvistky Valdřové v roce 1998 a obor, který se genderem zabývá, se jmenuje genderová lingvistika a její vznik sahá do 70. let 20. století. Důvodem, proč se o generickém maskulinu v České republice začalo mluvit, až v roce 1998 byla izolace za železnou oponou a také přesvědčení části vědecké obce, že existuje trojí rod, respektive že generické maskulinum nepřináší žádné nevýhody pro ženský rod. Valdřová (2006) tvrdí, že gramaticky by generické maskulinum mělo zahrnovat muže i ženu, jazyk však považuje především za nástroj komunikace, který nadměrným užíváním pouze mužského rodu může ženy diskriminovat. Generické maskulinum představuje jednu z kategorií použití obecného rodu a znamená to používání mužského rodu zahrnující obě pohlaví (Valdřová, 2006). Má příznivce, ale i odpůrce a je předmětem mnoha diskuzí. Příkladem použití generického maskulina ve vztahu k tématu bakalářské práce může být např. studenti – genderově neutrální je studující, případně je vhodné zmínit obě pohlaví, tedy studenti a studentky.

Tento fenomén je často chápán negativně, jelikož nezmiňuje ženy (např. „na fotce jsou mí příbuzní“ – nevyplývá z toho, že tam jsou nějaké ženy), na druhou stranu se české společnosti v nynější době úspěšně daří generické maskulinum minimalizovat (vážené kolegyně, vážení kolegové) (Kedron, 2014).

Socioložky Baslarová a Binková sledovaly v roce 2007, jak se média vyjadřují o politických. Zjistily, že v případech, kde měla být dotyčná politička postavena naroveň svým spolupracovníkům, byla pojmenovávána mužskými tvary politik, příznivec, lídr apod., a že ženský rod může být ve zprávách o politických záměrně používán tam, kde je třeba projevit záporné charakteristiky, např. odpůrkyně. Valdová (1998) zjistila, že mužské názvy profesí a funkcí vyvolávají představu muže – čím vyšší je postavení daného oboru, tím více jej dotazované osoby spojovaly s obrazem muže: vyžadujeme-li radu advokáta, podvědomě hledáme v telefonním seznamu mužská jména; to má negativní důsledky pro image odbornic na pracovním trhu.

Problematika genderové lingvistiky je podrobně vysvětlována v příručce *Kultura genderově vyváženého vyjadřování* (2010) od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, kde se mimo jiné ukládají doporučení, jak se vyváženě genderově vyjadřovat (i v anglickém a německém jazyce). Gyga et al. (2009) prováděli studie o generickém maskulinu a také tvrdí, že obecná povaha mužského pohlaví je velmi běžné gramatické pravidlo, které se učí ve školách, lidé se pravděpodobně toto pravidlo naučili, avšak vědomě ho nepoužívají.

Elichová (2017) v jedné kapitole představuje problém generického maskulina „sociální pracovník“ (nezahrnuje se i ženské pohlaví této profese v publikacích zejména pro lepší přehlednost), avšak to může na čtenáře působit dojmem, že pojem gender se oboru sociální práce netýká (naopak tento obor je do značné míry feminizovaný). I tak ale Janebová (2008) píše, že sociální práce v České republice stále na téma gender v této oblasti spíše mlčí, jako by do ní genderová problematika nezasahovala.

1.2 Genderové stereotypy

Genderové stereotypy představují zobecněné představy zformované v nějaké kultuře a odrážející přesvědčení jejich příslušníků o tom, jak se mají chovat, oblékat, jak mají vypadat apod. muži a ženy – soubor našich očekávání od mužů a žen. Tato očekávání jsou někdy tak přísně stanovená a zakotvená v naší mentalitě, že se neshody mohou chápat jako nežádoucí odchylka od normy a vyvolat zápornou reakci. Řada ustálených slovních spojení reflektuje stereotypy, které jsou stejné pro celou společensky propojenou evropskou kulturu - např. představa o ženě jako o něžném pohlaví, o muži, jako o nebojácném a silném pohlaví, dále přisuzování nějakých schopností mužům a ženám, a další stereotypy, které si mluvčí ani nemusí uvědomovat (Kedron, 2014, s. 41).

Lippa (2009) tvrdí, že každé povolání je determinováno určitým pohlavím, vlastnostmi, schopnostmi, vzděláním a osobními zdroji. Karin Hausen (1976) seskupila genderové vlastnosti, schopnosti podle pohlaví do tabulky:

Předurčení pro	Předurčeny pro
Vnější prostor Dálku Veřejný život	Vnitřní prostor Blízkost Domácký život
Aktivita	Pasivita
Energie, síla, vůle Pevnost Statečnost, odvaha	Slabost Kolísavost Skromnost
Konat	Být
Samostatný Usilující, cílevědomý, ovlivňující Dobývající Poskytující Schopnost prosadit se Násilí Nepřátelství	Závislá Pilná Uchovávací Přijímající Přizpůsobení, sebezapření Láska, dobrotivost Sympatie
Racionalita	Emocionalita
Oduševnělost Rozum Myšlení Vědění Abstrahovat, vynášet úsudek	Citlivost Vstřícnost Ochota přijímat Víra Porozumět
Ctnost	Ctnosti
Důstojnost	Stydlivost, cudnost Zručnost Laskavost, takt Působ, krása Schopnost činit svět krásnějším

Zdroj: Hausen, 1976

1.2.1 Genderová diskriminace

Genderová diskriminace (diskriminace na základě pohlaví) znamená znevýhodnění ženy či muže z toho důvodu, že se od nich něco společensky (z biologického hlediska je rozlišení akceptováno) očekává (např. žena - stará se o děti i v jejich nemoci, muži – v rámci důchodového pojištění nebude péče o děti zohledněna) a v souvislosti s těmito očekáváními se předpokládá určité chování, jež může ovlivnit například rozhodování

zaměstnavatele, kterého z uchazečů přijmout na volnou pracovní pozici (Koldinská, 2010).

Jarkovská et al. (2010) ve své knize poukazuje na to, že ačkoliv dosažený stupeň vzdělání žen se stále zvyšuje (vyšší úroveň vzdělání ve srovnání s muži), nemá to žádný vliv na genderovou strukturu společnosti, kde jsou ženy stále diskriminovány. Na vzdělávacích stupních existují mechanismy, které ženy automaticky posouvají na nižší společenské pozice a tyto mechanismy ženy navádí k tomu, aby se svými pozicemi souhlasily a vnímaly je jakousi součástí své genderové identity (Jarkovská et al, 2010). S tím se pojí fenomén „skleněný strop“, který je v současné době velmi rozšířen v Německu. „Skleněný strop“ představuje jakousi neviditelnou bariéru, která ženám brání přístup k nejvyšším manažerským funkcím – sice pracují na vysokých pracovních pozicích, avšak nemohou učinit ten poslední krok k nejvyšší funkci (Schmitt, Buss, 2011). S mužským pohlavím je spojen fenomén „skleněný výtah“, který na rozdíl od „skleněného stropu“ umožňuje mužům rychlý postup v kariéře, většinou bez ohledu na jejich dovednosti (Schmitt, Buss, 2011). Renzetti a Curran (2002) ve své publikaci uvádějí, že se tento fenomén nejvíce uplatňuje v zaměstnáních, kde převažují ženy; například tam, kde se pracuje s dětmi, jsou na ředitelských, nebo vyšších manažerských funkcích nejvíce zastoupeni muži (mužský pedagog hlavně na 1. stupních základních škol, spíše výjimka). Jelikož je sociální práce také značně feminizovaný obor, uplatňuje se tento fenomén i zde (Jarkovská et al., 2010). Existují důkazy, že vyučující ženského pohlaví poskytují zpětnou vazbu odlišně dívkám a chlapcům a že jejich učení mění dívčí přesvědčení o běžných genderových stereotypech a zvyšuje jejich motivaci učit se (Gong et al., 2018).

S genderovou diskriminací také souvisí pojem gender mainstreaming, který se stal dnes součástí lidské společnosti. Je to genderový politický nástroj, díky kterému se má dosáhnout rovnosti mezi pohlavími (Koldinská, 2010). Allhoff (2008) ve své knize poukazuje na to, že genderový mainstreaming není „politikou žen“, avšak princip, který si předsevzalo Evropské společenství v roce 1996.

1.3 Gender v sociální práci

Podíváme-li se na sociální práci z hlediska potřebných kompetencí, znalostí a okruhu působení, zjistíme, že je to velice rozsáhlý obor. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách cituje oblasti činností sociálního pracovníka. „*Sociální pracovník vykonává*

sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace.“

V sociální práci jsou podstatné pojmy „doing gender“ (dělat gender) a „undoing gender“ (rozvolňování genderu), které zavedli Candance West a Don H. Zimmermann (1987) v časopise *Gender and Society*. „Dělat gender“ nepředstavuje chování dle norem, které jsou „ženské“ nebo „mužské“, avšak chování podle své přirozenosti, čímž vytváříme gender (West, Zimmermann, 1987).

Genderově orientovaná sociální práce je charakterizována rozsáhlým souborem genderových rolí a činností – je důležité, aby sociální pracovníci a pracovníce obměňovali genderové role a činnosti, aby klienti nebyli ve střetu s navyklými genderovými způsoby chování (muži – maskulinní chování, ženy – femininní chování) (Gřundělová, 2015). Bollert a Karsunky (2008) hovoří o genderové kompetenci ve spojitosti se sociální prací, což představuje klíčovou kvalifikaci pro zrovnoprávnění (správné naplnění pohlaví, realizace genderových strategií) a jejím předpokladem je povědomí a citlivost pro genderové pojetí vlastního počínání a sebereflexi. Genderové kompetence dělí na čtyři části:

- Sociální kompetence – např. schopnost pracovat s různými pohlavími (transsexuálové), udržovat si dobré pracovní vztahy k dosažení společných cílů,
- Individuální kompetence – např. umět používat „doing gender“ a „undoing gender“,
- Odborná kompetence – např. znalosti v oblasti trhu práce, znalost nástrojů politiky rovných příležitostí,
- Metodická kompetence – např. schopnost se učit novým věcem a umět je využít (Bollert, Karsunky, 2008)

C. West a D. H. Zimmermann (1987) upozorňují na riziko genderového posuzování a ve svém článku upřesňují, že gender sice vytváří každá osoba jednotlivě, ale stává se interaktivním, jelikož je posuzován celou společností.

1.3.1 Genderové stereotypy v sociální práci

Elichová (2017) uvádí, zda právě také u studentů, kteří se vzdělávají v již tak feminizovaném oboru sociální práce, nerozšiřují genderové stereotypy dál a dál. A dále polemizuje nad vlivem výuky zakladatelek vzdělávání v sociální práci na dnešní podobu předávaných genderových stereotypů a také o stanovisku pomoci klientovi v jeho nesnadné životní situaci.

Janebová (2006) uvádí, že tyto stereotypy se stávají kulturní normou, jsou předávány pomocí socializace a jsou jimi samozřejmě ovlivňováni i sociální pracovníci a pracovnice tak, že vzniklé iluze přirozenosti můžou ovlivňovat jejich pomáhající profesi. Dále zmiňuje několik závažných situací z genderového aspektu sociálního pracovníka nebo pracovnice ve styku se členy rodiny – podpora rodiče či rodičů při péči o dítě, kontrola či podpora sociálního stavu rodiny, intervence v rámci rodinných konfliktů, intervence v rámci nepříznivých rodinných situací atd. (Janebová, 2006). Pomáhající profese obnáší nespočet situací, které si zasluhují zvláštní řešení. Avšak může docházet k mylným pomáhajícím krokům, bez toho, aniž by situace byla správně zhodnocena (Janebová, 2006). Benešová (2011) zmiňuje, že se ve spojitosti gender a sociální práce nejvíce vyskytují témata domácího či sexuálního násilí na ženách, nebo v spojitosti s péčí o dítě při rozvodu, avšak genderová problematika zasahuje do sociální práce radikálněji; genderové stereotypy se vyskytují na všech úrovních oboru, ve vztahu mezi kolegy a kolegyněmi, klienty a klientkami, v odměňování, komunikaci, hodnotách, při práci s rodinou atd.

Genderové stereotypy mohou vést k reprodukci různých forem diskriminace obou pohlaví, a to zejména při práci s rodinou (Janebová, 2006). Rizikovou oblastí zde může být např. idea přirozenosti v případě dělby genderových rolí – sociální pracovníci a pracovnice mohou v důsledku těchto genderových stereotypů měřit různým metrem mužům a ženám, aniž by jejich konkrétní situace lépe analyzovali (Janebová, 2006). V důsledku toho potom po ženách požadují péči o domácnost a o děti, zatímco po mužích žádají ekonomické zajištění rodiny a jejich schopnost postarat se o děti bagatelizují (Janebová, 2006). Tímto ale dochází k porušení dvou základních podstat sociální práce – není respektována nutnost chápat každou situaci jako jedinečnou a není k ní přistupováno individuálně, a navíc dochází k tomu, že sociální pracovníci a pracovnice neumožní klientů hledání nových možných řešení jejich situací (Benešová, 2011). Právě z těchto

důvodů je důležitá znalost feministických perspektiv v sociální práci, která pomůže pomáhajícím uvědomovat si genderové stereotypy a umožní jim tak ještě více individuální přístup ke klientům a klientkám (Janebová, 2006).

1.3.2 Osobnost mužů a žen v oboru sociální práce

Osobnost sociálního pracovníka, jeho dovednosti a zkušenosti hrají v této profesi velmi důležitou roli, protože může přinést mnoho situací, které je nutno řešit intuitivně, na základě vědomostí, empatie apod. (Holasová, 2014). V oboru sociální práce je osobnost sociálních pracovníků a pracovníků vymezena také v zákoně o sociálních službách.

Zákon č. 108/2006 Sb., část osmá, hlava I., §109 definuje sociálního pracovníka a jeho činnosti: „*sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb*“.

V části osmé, hlavě I., zákona 108/2006 Sb., §109-111 jsou uvedené předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. Podrobnějším obsahem tohoto zákona je vymezení předpokladů výkonu této profese – odborná profese, zdravotní způsobilost a způsobilost k právním úkonům. Dále specifikuje tyto tři předpoklady. Odborná způsobilost představuje ukončené vyšší odborné vzdělání, nebo vysokoškolské zaměřené na sociální politiku, sociální práci, sociální péči, sociální patologii, charitní a sociální činnost, právo, speciální pedagogiku, nebo sociální pedagogiku. Zákon také uvádí další vzdělávání sociálního pracovníka, které je celoživotní a zákoně je nyní stanoveno v rozsahu 24 hodin za kalendářní rok. Žilová (2005) zákon doplňuje osobnostními předpoklady sociálního pracovníka a pracovnice, a to především zralou osobností, morální statusem, tvořivostí, schopností improvizace, rozhodností, objektivitou, laskavostí, úctou k druhým i k sobě, flexibilitou a v neposlední řadě psychickou odolností.

1.3.3 Kompetence sociálních pracovníků a pracovnic

Tento nárok kladený na jednotlivce, rodiny, skupiny a celou společnost se skrývá v pojmu kompetence, který vychází z latinského výrazu *competens*, tedy vhodný, náležitý, ale také

ze slova *compere*, jež se tlumočí jako být něčeho schopen, mocen, stačit k něčemu či se hodit (Havrdová, 1999).

Existuje celá řada kompetencí, které by měl sociální pracovník splňovat, avšak mezi ty základní řadíme:

- rozvíjet efektivní komunikaci;
- orientovat se a plánovat postup;
- podporovat a pomáhat k soběstačnosti;
- zasahovat a poskytovat služby;
- podílet se na práci v organizaci;
- odborný růst (Matoušek, 2003).

1.3.4 Role sociálních pracovníků a pracovníc

Sociální práce s sebou nese různé role, které se prolínají. Řezníček (1994) ve své publikaci rozepisuje různé typy rolí, které jsou vhodné v různých situacích a neexistuje jedna „univerzální“:

- Pečovatel (poskytovatel služeb) – pomáhá klientům v nemoci, postižení, slabosti, nebo jiné neschopnosti; většinou v pobytových zařízeních,
- Zprostředkovatel služeb – pomáhá klientům zkontaktovat potřebné sociální zařízení, nebo služby,
- Učitel sociální adaptace – pomáhá klientům přizpůsobit jejich chování tak, aby mohli lépe řešit své problémy, v rámci tohoto působení zastává roli učitele, nebo trenéra adaptačních dovedností,
- Poradce nebo terapeut – napomáhá klientům získat náhled na jejich postoje, pocity a způsoby jednání,
- Případový manažer – usiluje o zajišťování, koordinaci, vhodný výběr a kontinua služeb, zejména u klientely s větším množstvím sociálních a zdravotních potřeb; podstata tkví v dlouhodobém hraní role agenta najatého klientem k tomu, aby v síti služeb zajistil sladění v zájmu určitého předem stanoveného cíle,
- Personální manažer – obstarává výcvik, supervize a řídí zaměstnance organizace,

- Administrátor – většinou jde o vedoucího pracovníka nebo ředitele zařízení; plánuje, zavádí, organizuje práci, služby, programy v sociálních zařízeních sloužící cílové klientele,
- Činitel sociálních změn – angažuje se při rozpoznání a řešení větších společenských problémů; pracovník nese roli analytika sociálních problémů, mobilizátora sociální iniciativy a působit může ve správních a legislativních institucích nebo v politické oblasti v širším zájmu klientely (Řezníček, 1994).

Existují další rozdělení rolí sociální práce. Například Škrabalová (2014) rozděluje role sociálního pracovníka a pracovnice na 10 typů: poradce, sociální diagnostik, management, metodik a analytik, vzdělavatel, ekonom a účetní, úředník, komunikátor, propagátor, přímý poskytovatel.

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda se objevují statisticky významné rozdíly ve vnímání vlastností mužů a žen jakožto sociálních pracovníků/ pracovnic u studujících sociálních oborů na Zdravotně sociální fakultě. V souvislosti s výše uvedeným cílem a se zřetelem na sestavené výzkumné otázky byly vymezeny hypotézy.

2.2 Výzkumné otázky a hypotézy

VO1: Jaký je výskyt genderových stereotypů u studujících Zdravotně sociální fakulty?

H1: Existuje statisticky významný rozdíl mezi sociálními obory ve vnímání vlastností mužů – sociálních pracovníků?

H2: Existuje statisticky významný rozdíl mezi sociálními obory ve vnímání vlastností žen – sociálních pracovnic?

V rámci práce s hypotézami byla uskutečněna operacionalizace pojmu „pozitivněji“. Jako pozitivní jsou hodnoceny vlastnosti uvedené v sémantickém diferenciálu: upřímný(á), racionální, otevřený(á), komunikativní, pečující, spravedlivý(á), aktivní. Za negativní vlastnosti bereme následující adjektiva: neupřímný(á), iracionální, uzavřený(á), nekomunikativní, lhostejný(á), nespravedlivý(á), pasivní.

3 Metodika

3.1 Metody a techniky sběru dat

Pro zpracování této bakalářské práce byla použita kvantitativní výzkumná strategie, metoda dotazování a technika dotazník. Kvantitativní výzkumná strategie spočívá v měření konstruovaných konceptů, v dalším kroku jsou získaná data analyzována statistickými metodami s cílem je popisovat, zkoumat, eventuálně potvrzovat pravdivost našich představ o vztahu sledovaných proměnných (Hendl, 2016). Uvádí jednotlivé kroky a to je – teorie, hypotéza, operační definice (co potřebujeme zjistit), měření, testování hypotézy (platnost hypotézy) a verifikace (výsledek testování zpět k teorii) (Hendl, 2016).

Ke sběru dat byla použita metoda dotazování, technika anonymní dotazník. Dotazník je standardizovaným souhrnem otázek, které jsou předem napsány na formuláři. Chráska (2016) uvádí, že by dotazník, jako každý jiný prostředek měření, měl mít určité vlastnosti. A to je zejména validita (dotazník skutečně zkoumá to, co má zkoumat), reliabilita (způsobilst dotazníku zaznamenávat spolehlivě a přesně zkoumané jevy) a praktičnost. Technika dotazníku s sebou nese určité výhody a nevýhody. Disman (2011) píše o velkém procentu osob v současné době, které odmítly tazatele nebo nevrátily dotazník. A navíc toto procento ustavičně roste. U dotazníku mnohdy návratnost nedosahuje ani padesáti procent (Disman, 2011).

Chráska (2016) uvádí podobné číslo návratnosti jako Disman, v intervalu od 30 do 60 %. Chráska je taktéž toho názoru, že pro úspěch dotazníkové šetření je lepší vytvářet anonymní dotazníky, ale i tam je riziko toho, že respondenti je budou vyplňovat nezodpovědně, anebo to bude svádět k recesi (Chráska, 2016).

Výhodou, avšak pro mě zůstává, že technika anonymních dotazníků je efektivní, může postihnout velký počet osob při nízkých nákladech. Informace se dají získat jednoduše a v krátkém čase a anonymita je poměrně přesvědčivá. U této bakalářské práce je navíc anonymita dotazníku podstatná, protože respondenti se nebudou bát odpovídat pravdivě, upřímně, a navíc s jistotou, že kvůli jejich odpovědím nebudou konfrontováni.

Dotazník pro sběr dat k této bakalářské práci byl složen ze dvou částí. První část dotazníku tvořil sémantický diferenciál. Sémantický diferenciál je jedna z mnoha výzkumných metod, kterou vytvořil Charles Osgood v roce 1969. Jedná se o hojně

využívanou, sociálně psychologickou a sociologickou metodu ke zjištění nuancí v názorech respondentů prostřednictvím dotazníku. U sémantického diferenciálu se významy pojmů měří posuzovacími škálami – nejčastěji se užívají sedmibodové škály (Chráška, 2016). Škály představují krajní body protikladné významy. Osgood hodnotí každý pojem z hlediska 3 faktorů – faktor hodnocení, faktor potence a faktor aktivity. Faktor hodnocení lze vykládat jako dobro či zlo pojmu, faktor potence jako sílu pojmu a faktor aktivity jako poměr pojmu k pohybu a změnám. V bakalářské práci je použit sémantický diferenciál s pětibodovými škálami.

Druhá část dotazníku byla konstruována pomocí Likertovy škály. Tato škála byla utvořena roku 1932 americkým psychologem Rensisem Likertem. Ayers a Visser (2015) komentují tuto techniku pozitivně, protože měří nejen směr postoje, ale také jeho intenzitu a dodávají, že komplikací takového měření je fakt, že postoj je multidimenzionální konstrukt. Postoj rozdělují na tři části, emotivní složka (co člověk cítí k objektu postoje), konativní složka (jak člověk postupuje), kognitivní složka (co o něm člověk zná a co si myslí) a píše, že tyto složky mohou, ale nemusí být v souladu (Ayers a Visser, 2015). V příloze 1 je uveden vlastní dotazník, který byl použit ke sběru dat do této bakalářské práce.

3.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výběrový soubor představovali studující Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, konkrétně se jednalo o studující v prezenční a kombinované formě studia v oboru Sociální práce ve veřejné správě (dále jen SPVS) a v oboru Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory (dále jen RPP). Reprezentativní vzorek představoval při hladině významnosti 95 % a intervalu spolehlivosti 4, 197 respondentů a respondentek, kteří byli vybráni pomocí kvótního výběru. Návratnost dotazníku činila 72 %.

Dotazníkové šetření proběhlo v měsíci únor-březen roku 2018. Dotazování měli k dispozici online dotazník. Některým studujícím byl předložený vytištěný a pak následně vložený do online podoby k vyhodnocení.

3.3 Zpracování získaných dat

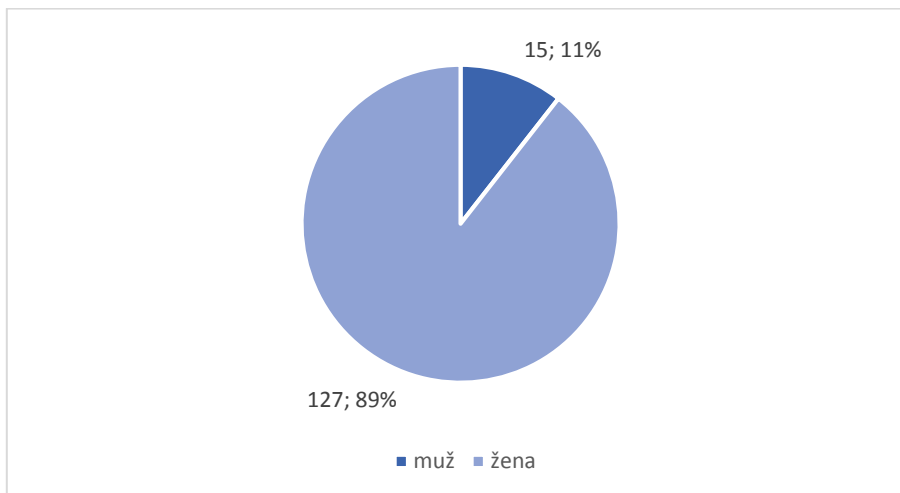
Po získání dostatečného počtu online dotazníků byly odpovědi zaznamenány přes program MS Excel. Z odpovědí byla zpracována datová matice, ze které se vytvořila popisná statistika a následně statistické vyhodnocení dat ve vztahu k hypotézám. Testování hypotéz bylo provedeno v statistickém programu SPSS metodou T-testu. Tabulky a grafy byly vyhotoveny taktéž v programu MS Excel.

4 Výsledky

V této kapitole je uvedena analýza dat získaná z vyplněných dotazníků. Jsou zde taktéž uvedeny konkrétní výsledky, které z výzkumu vyplynuly. V oborech Sociální práce ve veřejné správě a Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory studuje malé procento mužů, proto v této bakalářské práci nebudou porovnávány názory mužů a žen zvlášť.

4.1 Popisná statistika

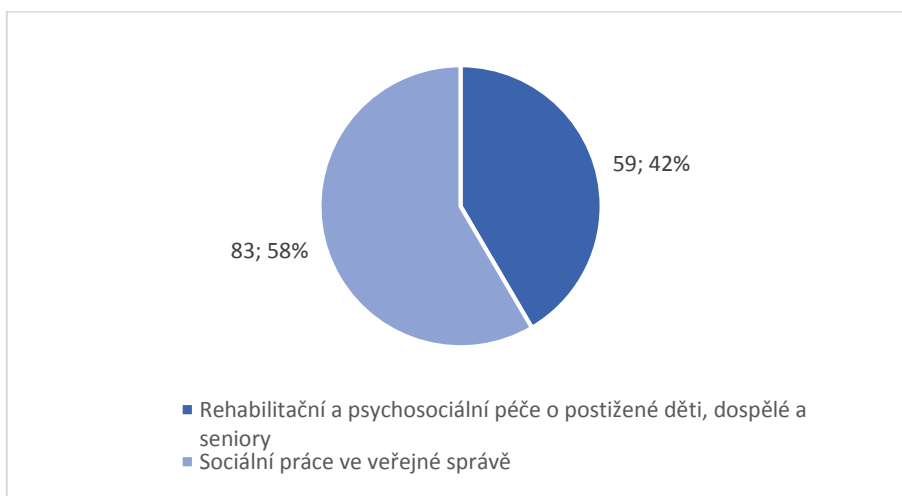
Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 142 respondentů a respondentek – studující Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Respondenti a respondentky byli rozděleni podle pohlaví, akademického ročníku, formy studia a studijního oboru. Na první pohled je patrné, že se na výzkumném šetření podílelo více žen než mužů. Z celkového počtu zúčastněných se jednalo o 127 žen a 15 mužů. Procentuální rozložení udává obrázek č. 1.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek č. 1: Rozložení výzkumného souboru podle pohlaví

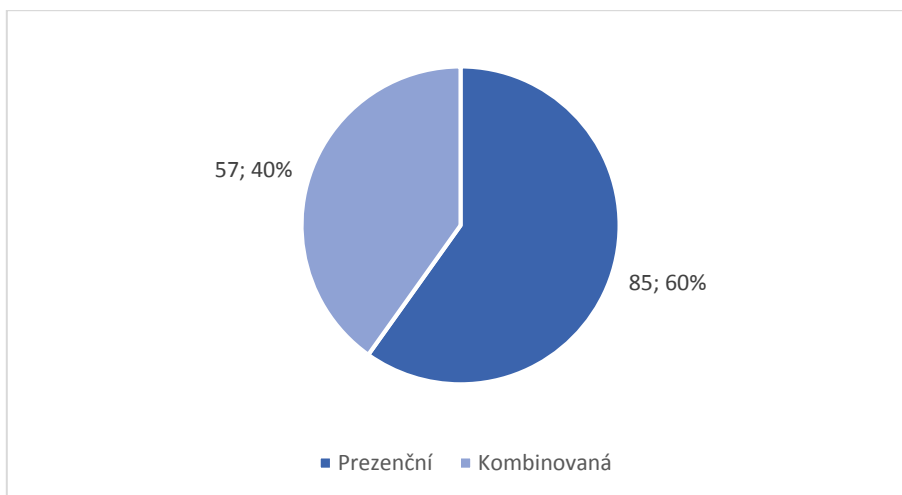
Větší skupinu respondentů představovali studující oboru Sociální práce ve veřejné správě. 83 (59%) respondentů tvořili studující oboru Sociální práce ve veřejné správě, 59 (41%) respondentů pak představovali studující oboru Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory (viz obrázek č. 2).

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek č. 2 – Rozdělení respondentů/tek podle studijního oboru

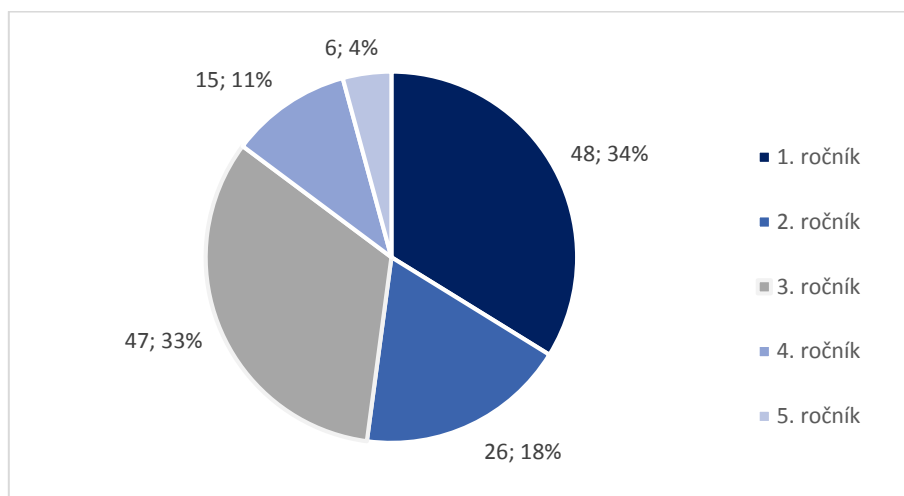
Na obrázku č. 3 můžeme sledovat rozdělení dotazovaných dle formy studia. 85 (59,9 %) respondentů a respondentek studují v prezenční formě studia, což tvoří větší část výzkumného souboru a 57 (40,1 %) ve formě kombinované.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek č. 3 – Rozdělení respondentů/tek podle formy studia

Rozdělení respondentů a respondentek dle studijního ročníku tvoří různorodý výzkumný soubor. Nejvíce na dotazník odpovídalo studujících z prvních ročníků (34 %), dále ze třetích ročníků (33 %), z druhých ročníků 18 procent, ze čtvrtých už jen 11 procent a nejméně z pátých, kteří tvoří jen 4 % (obrázek č. 4).

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek č. 4 – Rozdělení dotazovaných dle studijního ročníku

Tabulka č. 1 ukazuje názory dotazovaných na výrok, zda se muži do oboru sociální práce hodí více než ženy. S tímto výrokem naprosto souhlasí 2 (1,4 %) respondenti, spíše souhlasí 22 (15,5 %) respondentů, pole „nevím“ zaškrtnulo 35 (24,6 %) respondentů, spíše nesouhlasí 49 (34,5 %) a naprosto s tímto výrokem nesouhlasí 34 (23,9 %) dotazovaných.

Tabulka č. 1: Muži se do oboru sociální práce hodí více než ženy.

Vhodnější muži v soc. práci	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
Četnosti	2	22	35	49	34
v %	1,4	15,5	24,6	34,5	23,9

Zdroj: Vlastní výzkum

Z tabulky č. 2 jsou patrné postoje studujících k myšlence, že přístup ke klientům ovlivňuje pohlaví sociálního pracovníka/sociální pracovnice. 31 (21,8 %) s touto tezí naprosto souhlasí, spíše souhlasí 51 (35,9 %) dotazovaných, 16 (11,3 %) respondentů a respondentek zaškrtnulo pole „nevím“, 39 (27,5 %) „spíše nesouhlasím“ a pouze 5 (3,5 %) respondentů a respondentek s touto myšlenkou naprosto nesouhlasí.

Tabulka č. 2: Přístup ke klientům ovlivňuje do značné míry pohlaví sociálního pracovníka/sociální pracovnice.

Závislost pohlaví na přístupu	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
Četnosti	31	51	16	39	5
v %	21,8	35,9	11,3	27,5	3,5

Zdroj: Vlastní výzkum

Z tabulky č. 3 lze vyčíst, jak moc respondenti souhlasí s výrokem, že finanční ohodnocení v oboru sociální práce závisí na pohlaví. Nejvíce dotazovaných s tímto výrokem naprosto souhlasilo 39 (27,5 %). 30 (21,1 %) spíše souhlasilo, 16 (11,3 %) zvolilo odpověď „nevím“, 31 (21,8 %) respondentů a respondentek spíše nesouhlasilo a naprosto s tímto výrokem nesouhlasilo 26 (18,3%) dotazovaných.

Tabulka č. 3: Finanční ohodnocení závisí v sociální práci na pohlaví sociálního pracovníka/sociální pracovnice.

Závislost platu/mzdy na pohlaví	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
Četnosti	39	30	16	31	26
v %	27,5	21,1	11,3	21,8	18,3

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 4 představuje odpovědi respondentů a respondentek na výrok, zda se muži zaměstnaní v oboru sociální práce hodí na práci v orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Nejvíce dotazovaných spíše nesouhlasí 66 (46,5 %), pole „nevím“ a „naprosto nesouhlasím“ se shodují v 22 (15,5 %), spíše souhlasí s tímto výrokem 24 (16,9 %) dotazovaných a naprosto souhlasí jen 8 (5,6 %) respondentů a respondentek.

Tabulka č. 4: Muž zaměstnaný v oboru sociální práce je vhodný pro práci na OSPOD

Muži na OSPODU	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
Četnosti	8	24	22	66	22
v %	5,6	16,9	15,5	46,5	15,5

Zdroj: Vlastní výzkum

Na sentenci ženy (sociální pracovnice) zaměstnané v úkonu sociálního šetření v rámci hmotné nouze 8 (5,6 %) dotazovaných reagovalo postojem „naprosto souhlasím“, dále 53 (37,3 %) spíše souhlasilo, 28 (19,7 %) respondentů a respondentek vyplnilo pole „nevím“, 50 (35,2 %) spíše nesouhlasilo a 3 (2,1 %) nesouhlasilo s tímto výrokem vůbec (tabulka č. 5).

Tabulka č. 5: Žena zaměstnaná v oboru sociální práce je vhodná pro úkon sociálního šetření v rámci hmotné nouze.

Žena zam. na HN	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
Četnosti	8	53	28	50	3
v %	5,6	37,3	19,7	35,2	2,1

Zdroj: Vlastní výzkum

S výrokem „Muž zaměstnaný v oboru sociální práce je vhodný pro práci v dětském diagnostickém ústavu nebo dětském domově se školou“ naprosto souhlasilo 27 (19 %) dotazovaných, spíše souhlasilo 58 (40,8 %) dotazovaných, žádné stanovisko k této myšlence nezaujímalo 18 (12,7 %) respondentů a respondentek, spíše jich nesouhlasilo 33

(23,2 %) a naprosto se s tímto předpokladem neztotožnilo 6 (4,2 %) dotazovaných (viz tabulka č. 6).

Tabulka č. 6: Muž zaměstnaný v oboru sociální práce je vhodný pro práci v dětském diagnostickém ústavu nebo dětském domově se školou.

Muž zam. v DDÚ nebo DD	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
Četnosti	27	58	18	33	6
v %	19	40,8	12,7	23,2	4,2

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce č. 7 studující reagují na výrok, zda je sociální pracovnice vhodná pro práci v probační a mediační službě. Naprosto s tímto výrokem souhlasí 18 (12,7 %) dotazovaných. Spíše souhlasí 44 (31%) studujících, pole „nevím“ vyplnilo 26 (18,3 %) dotazovaných. Spíše nesouhlasí 33 (33,8 %) studujících a naprosto nesouhlasí 6 (4,2 %) respondentů a respondentek.

Tabulka č. 7: Žena zaměstnaná v oboru sociální práce je vhodná pro práci v probační a mediační službě

Žena zam. v prob. nebo med. službě	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
Četnosti	18	44	26	33	6
v %	12,7	31	18,3	33,8	4,2

Zdroj: Vlastní výzkum

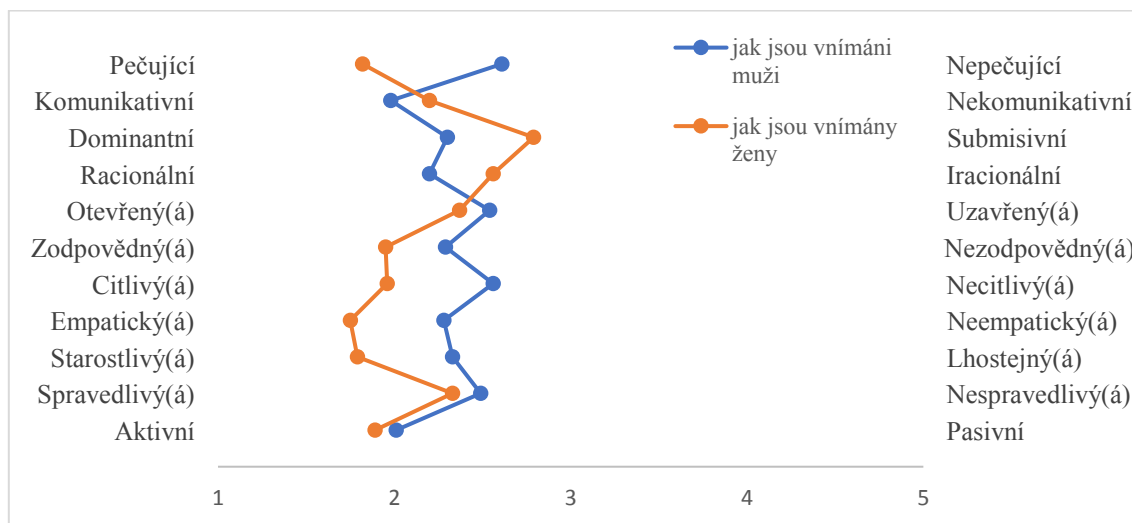
Výsledky sémantického diferenciálu jsou zobrazeny v obrázku č. 5 (viz níže). Tento graf ukazuje, jaké vlastnosti přisuzují studující mužům a ženám, kteří se rozhodnou pracovat v oboru sociální práce, respektive, jak je vnímají. Z grafu je patrné, že se hodnoty pohybují spíše u kladných vlastností, v průměru zpravidla kolem hodnoty 2 (tabulka č. 8). Největší odchylka ve vnímání muže a ženy jakožto sociálního pracovníka/pracovnice se vyskytuje u dvojice vlastností pečující – nepečující, dále citlivý(á) – necitlivý(á), empatický(á) – neempatický(á), kde ženy jsou považovány za více pečující, citlivější a

empatičtější než muži. Avšak muži se v pozitivnějších hodnotách pohybují u vlastností dominance, racionality a komunikativnosti.

Tabulka č. 8: Průměrné hodnoty sémantického diferenciálu

Vlastnosti	Jak jsou vnímáni soc. pracovníci	Jak jsou vnímány soc. pracovnice	Vlastnosti2
Pečující	2,61	1,82	Nepečující
Komunikativní	1,98	2,2	Nekomunikativní
Dominantní	2,3	2,79	Submisivní
Racionální	2,2	2,56	Iracionální
Otevřený(á)	2,54	2,37	Uzavřený(á)
Zodpovědný(á)	2,29	1,95	Nezodpovědný(á)
Citlivý(á)	2,56	1,96	Necitlivý(á)
Empatický(á)	2,28	1,75	Neempatický(á)
Starostlivý(á)	2,33	1,79	Lhostejný(á)
Spravedlivý(á)	2,49	2,33	Nespravedlivý(á)
Aktivní	2,01	1,89	Pasivní

Zdroj: Vlastní výzkum

Zdroj: Vlastní výzkum

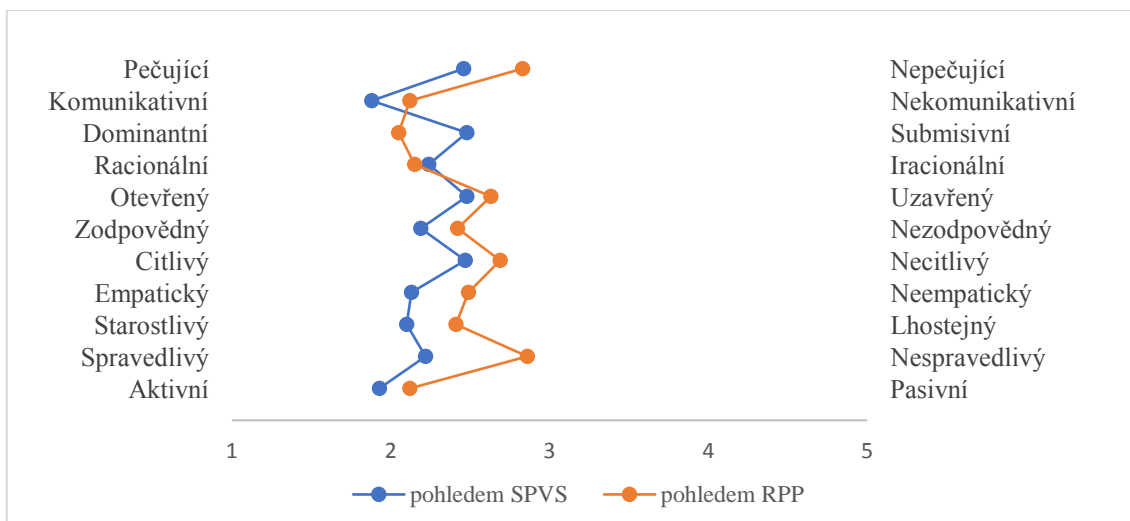
Obrázek č. 5: Muži a ženy, kteří se rozhodnou vykonávat profesi sociálního pracovníka a sociální pracovníci pohledem studujících

Obrázek č. 6 a tabulka č. 10 ukazují postoje studujících oboru SPVS a RPP ve vnímání mužů zaměstnaných v oboru sociální práce. Studující v oboru SPVS v sémantickém diferenciatu ve většině případů označili pozitivnější hodnoty než studující v oboru RPP. Konkrétně ve vlastnostech aktivní, spravedlivý, starostlivý, empatický, citlivý, zodpovědný, otevřený, komunikativní a pečující. Studující v oboru RPP označili pozitivnější u sociálního pracovníka racionální a dominantní vlastnost. Největší odchylka se vyskytuje u vlastnosti spravedlivý a nespravedlivý. Průměr u této vlastnosti u studujících SPVS činí 2,22 a u oboru RPP 2,86.

Tabulka č. 10: Průměrné hodnoty sémantického diferenciatu – vnímání mužů (sociálních pracovníků) pohledem studujících oboru SPVS a RPP

Vlastnosti	Pohledem SPVS	Pohledem RPP	Vlastnosti2
Pečující	2,46	2,83	Nepečující
Komunikativní	1,88	2,12	Nekomunikativní
Dominantní	2,48	2,05	Submisivní
Racionální	2,24	2,15	Iracionální
Otevřený	2,48	2,63	Uzavřený
Zodpovědný	2,19	2,42	Nezodpovědný
Citlivý	2,47	2,69	Necitlivý
Empatický	2,13	2,49	Neempatický
Starostlivý	2,10	2,41	Lhostejný
Spravedlivý	2,22	2,86	Nespravedlivý
Aktivní	1,93	2,12	Pasivní

Zdroj: Vlastní výzkum

Zdroj: Vlastní výzkum

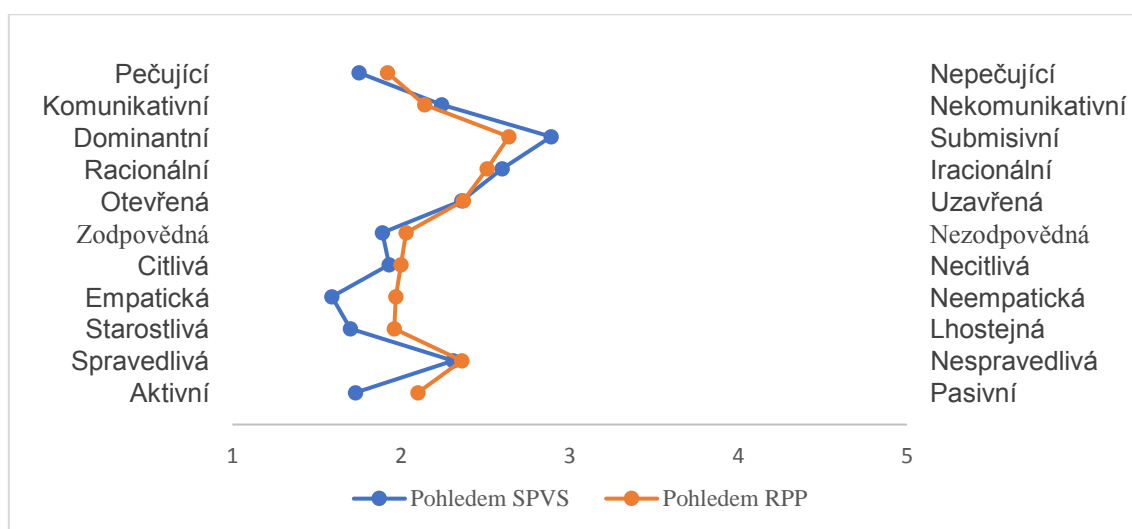
Obrázek č. 6: Vnímání mužů-sociálních pracovníků pohledem studujících oboru Sociální práce ve veřejné správě a oboru Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory

Z obrázku č. 7 jsou patrné rozdíly vnímání žen – sociálních pracovníc pohledem oborů SPVS a RPP. Největší odchylky se nachází u dvojic vlastností aktivní – pasivní, empatická – neempatická, starostlivá – lhostejná a dominantní – submisivní. Obor SPVS má o ženách zaměstnaných v sociální práci v některých bodech jiné mínění. Například sociální pracovníci považují za aktivnější, starostlivější, empatičtější a zodpovědnější než studující oboru RPP. Naopak studující oboru RPP ji popsali dominantnější a racionálnější než studující oboru SPVS. V názorech se dotazovaní těchto dvou oborů téměř shodují v spravedlivá – nespravedlivá, otevřená – uzavřená, citlivá – necitlivá. V tabulce č. 9 jsou uvedeny konkrétní průměry z tohoto grafu.

Tabulka č. 9: Průměrné hodnoty sémantického diferenciálu – vnímání žen (sociálních pracovníc) pohledem studujících oboru SPVS a RPP

Vlastnosti	Pohledem SPVS	Pohledem RPP	Vlastnosti2
Pečující	1,75	1,92	Nepečující
Komunikativní	2,24	2,14	Nekomunikativní
Dominantní	2,89	2,64	Submisivní
Racionální	2,6	2,51	Iracionální
Otevřená	2,36	2,37	Uzavřená
Zodpovědná	1,89	2,03	Nezodpovědná
Citlivá	1,93	2	Necitlivá
Empatická	1,59	1,97	Neempatická
Starostlivá	1,7	1,92	Lhostejná
Spravedlivá	2,31	2,36	Nespravedlivá
Aktivní	1,73	2,1	Pasivní

Zdroj: Vlastní výzkum

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek č. 7: Vnímání žen-sociálních pracovníc pohledem studujících oboru Sociální práce ve veřejné správě a oboru Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory

4.3 Statistické vyhodnocení dat ve vztahu k hypotézám

Zpracování dat proběhlo v programu IBM SPSS Statistics, při stanovené hladině významnosti $\alpha = 95 \%$. Obě hypotézy byly otestovány pomocí T-testu, kde první skupinu tvořili studující oboru Sociální práce ve veřejné správě a druhou studující oboru Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory. Kvůli nepoměru četností v jednotlivých skupinách, musela být data vyvážena.

H1: Existuje statisticky významný rozdíl mezi sociálními obory ve vnímání genderových vlastností muže – sociálního pracovníka.

V tab. 11 jsou znázorněny testované genderové vlastnosti muže – sociálního pracovníka podle oboru studujících a dosažená hladina významnosti. Genderové vlastnosti, u kterých byl nalezen statisticky významný rozdíl, jsou tučně vyznačeny.

Jednalo se o vlastnost „*spravedlivý – nespravedlivý*“, kde průměr pro obor SPVS činil 2,22 (std. * 0,911), $t^1 = -4,579$ a pro obor RPP průměr 2,86 (std. 1,042), $t = -4,683$. Druhá genderová vlastnost byla „*starostlivý – lhostejný*“, průměr pro tuto vlastnost u SPVS činil 2,10 (std. 0,958), $t = -2,026$ a pro RPP 2,41 (std. 1,146), $t = -2,088$. Další vlastností byla „*empatický – neempatický*“ pro obor SPVS průměr 2,13 (std. 1,124), $t = -2,024$ a pro obor RPP průměr 2,49 (1,318), $t = -2,079$. U vlastnosti „*dominantní – submisivní*“ průměr pro obor SPVS činil 2,48 (std. 1,075), $t = 2,651$ a pro obor RPP 2,05 (std. 1,181), $t = 2,693$. Poslední vlastností byla „*pečující – nepečující*“. U této vlastnosti činil průměr pro obor SPVS 2,46 (std. 1,252), $t = -1,998$ a pro obor RPP 2,83 (std. 1,341), $t = -2,021$. U těchto vlastností se tedy H1 potvrdila (viz kontingenční tabulka 1; 2; 3; 4; 5). V ostatních případech nebyl zaznamenán statisticky významný rozdíl.

Tab. 11 – Dosažená hladina významnosti v T-testu (genderové vlastnosti – muž)

Genderové vlastnosti	p
aktivní – pasivní	0,181
	0,161
spravedlivý – nespravedlivý	0,000
	0,000
starostlivý – lhostejný	0,044
	0,038
empatický – neempatický	0,044
	0,039
citlivý – necitlivý	0,153
	0,139
zodpovědný – nezodpovědný	0,373
	0,361
otevřený – uzavřený	0,151
	0,145
racionální – iracionální	0,567
	0,562
dominantní – submisivní	0,009
	0,008
komunikativní – nekomunikativní	0,105
	0,092
pečující – nepečující	0,047
	0,045

Zdroj: Vlastní výzkum

Kontingenční tabulka 1 – Odpovědi respondentů a respondentek u genderové vlastnosti „spravedlivý – nespravedlivý“ podle studovaného oboru

		Studijní obor		Celkem
		Sociální práce ve veřejné správě	Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory	
spravedlivý	1	19	7	26
	2	34	11	45
	3	24	28	52
	4	5	9	14
nespravedlivý	5	1	4	5
Celkem		83	59	142

Zdroj: Vlastní výzkum

Kontingenční tabulka 2 - Odpovědi respondentů a respondentek u genderové vlastnosti „starostlivý – lhostejný“ podle studovaného oboru

		Studijní obor		Celkem
		Sociální práce ve veřejné správě	Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory	
starostlivý	1	24	11	35
	2	35	29	64
	3	18	7	25
	4	4	8	12
lhostejný	5	2	4	6
Celkem		83	59	142

Zdroj: Vlastní výzkum

Kontingenční tabulka 3 - Odpovědi respondentů a respondentek u genderové vlastnosti „empatický – neempatický“ podle studovaného oboru

		Studijní obor		Celkem
		Sociální práce ve veřejné správě	Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory	
empatický	1	31	19	50
	2	23	12	35
	3	19	12	31
	4	7	12	19
neempatický	5	3	4	7
Celkem		83	59	142

Zdroj: Vlastní výzkum

Kontingenční tabulka 4 - Odpovědi respondentů a respondentek u genderové vlastnosti „dominantní – submisivní“ podle studovaného oboru

		Studijní obor		Celkem
		Sociální práce ve veřejné správě	Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory	
dominantní	1	19	26	45
	2	19	14	33
	3	35	12	47
submisivní	4	6	4	10
	5	4	3	7
Celkem		83	59	142

Zdroj: Vlastní výzkum

Kontingenční tabulka 5 - Odpovědi respondentů a respondentek u genderové vlastnosti „pečující – nepečující“ podle studovaného oboru

		Studijní obor		Celkem
		Sociální práce ve veřejné správě	Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory	
pečující	1	22	12	34
	2	25	14	39
	3	20	13	33
	4	8	12	20
nepečující	5	8	8	16
Celkem		83	59	142

Zdroj: Vlastní výzkum

H2: Existuje statisticky významný rozdíl mezi sociálními obory ve vnímání genderových vlastností ženy – sociální pracovnice.

V tab. 12 jsou znázorněny testované genderové vlastnosti ženy – sociální pracovnice podle oboru studujících a dosažená hladina významnosti. Genderové vlastnosti, u kterých byl nalezen statisticky významný rozdíl, jsou tučně vyznačeny.

První vlastností byla „*aktivní – pasivní*“. U této vlastnosti činil průměr pro obor SPVS 1,73 (std. 0,925), $t = -2,387$ a pro obor RPP 2,10 (std. 1,170), $t = -2,483$. Druhou vlastností byla „*empatická – neempatická*“, kde u SPVS byl průměr 1,59 (std. 0,781), $t = -2,774$ a u RPP 1,97 (std. 1,050), $t = -2,915$. U těchto vlastností byl prokázán statisticky významný rozdíl, tzn., že v těchto bodech se H2 potvrdila (viz kontingenční tabulka 6; 7). V ostatních případech nebyl nalezen statisticky významný rozdíl.

Tab. 12 – Dosažená hladina významnosti v T-testu (genderové vlastnosti – žena)

Genderové vlastnosti	p
aktivní – pasivní	0,018
	0,014
spravedlivá – nespravedlivá	0,779
	0,771
starostlivá – lhostejná	0,104
	0,083
empatická – neempatická	0,006
	0,004
citlivá – necitlivá	0,618
	0,605
zodpovědná – nezodpovědná	0,943
	0,942
otevřená – uzavřená	0,350
	0,324
racionální – iracionální	0,535
	0,533
dominantní – submisivní	0,132
	0,119
komunikativní – nekomunikativní	0,470
	0,490
pečující – nepečující	0,229
	0,213

Zdroj: Vlastní výzkum

Kontingenční tabulka 6 - Odpovědi respondentů a respondentek u genderové vlastnosti „aktivní – pasivní“ podle studovaného oboru

		Studijní obor		
		Sociální práce ve veřejné správě	Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory	Celkem
aktivní	1	40	23	63
	2	33	19	52
	3	3	7	10
	4	6	8	14
pasivní	5	1	2	3
Celkem		83	59	142

Zdroj: Vlastní výzkum

Kontingenční tabulka 7 - Odpovědi respondentů a respondentek u genderové vlastnosti „empatická – neempatická“ podle studovaného oboru

		Studijní obor		
		Sociální práce ve veřejné správě	Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory	Celkem
empatická	1	47	27	74
	2	25	12	37
	3	9	16	25
	4	2	3	5
neempatická	5	0	1	1
Celkem		83	59	142

Zdroj: Vlastní výzkum

5 Diskuze

Teoretická část této bakalářské práce je zaměřena zejména na vysvětlení pojmů týkajících se genderu, pojmu maskulinity a feminity, socializace v rámci genderu, genderových rolí. Je v ní uvedena také problematika genderových stereotypů a diskriminace, kde je vysvětlený například genderový mainstreaming nebo pojem skleněný strop. Další část teorie se snaží teoreticky vymezit gender v sociální práci, konkrétně genderové stereotypy v tomto oboru, osobnost mužů a žen v oboru sociální práce, nebo například kompetence sociálních pracovníků a pracovnic. V praktické části jsou prezentovány výsledky z kvantitativního výzkumu. V této práci byla využita kvantitativní výzkumná strategie, metoda dotazování a technika dotazníku. Dotazníky obdrželi k vyplnění studující Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Jsou porovnávány výsledky studujících oboru Sociální práce ve veřejné správě a studujících oboru Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory. Dále jsou porovnávány muži a ženy zaměstnaní v oboru sociální práce, jak je vnímají studující těchto oborů. Tyto obory byly vybrány z toho důvodu, že mají podobné uplatnění na trhu práce a zároveň mě zajímalo, jak velké jsou rozdíly ve vnímání sociálních pracovníků/pracovnic. Bylo osloveno celkem 197 studujících dvou výše zmiňovaných oborů. Návratnost dotazníků činila 72 %. Cílem této bakalářské práce bylo vyzkoumat, zda se objevují statisticky významné rozdíly ve vnímání vlastností mužů a žen jakožto sociálních pracovníků/ pracovnic u studujících sociálních oborů na Zdravotně sociální fakultě.

Dotazník byl strukturován identifikačními otázkami, dále pomocí sémantického diferenciálu pohled dotazovaných na vlastnosti sociálních pracovníků a pracovnic a další část dotazníku tvořily otázky stylizované pomocí Likertovy škály.

První otázka zjišťovala pohlaví studujících. Tato otázka byla především orientační, poněvadž tyto obory studuje jen malé procento mužů a výsledky by nebyly vyvážené. Dotazník vyplnilo 15 mužů a 127 žen, což činí pouze 11 %. V dalších identifikačních otázkách se zjišťoval studijní obor, forma studia a studijní ročník.

Výsledky z Likertových škál ukázaly, že s výrokem finanční ohodnocení závisí v sociální práci na pohlaví sociálního pracovníka/sociální pracovnice naprosto souhlasí 27,5 % studujících, což vyjadřuje podstatně vysoké procento a naprosto nesouhlasí 18,3 %. U této teze se respondenti a respondentky tedy neshodli na jednom stanovisku a názory se liší. Existuje obecné povědomí o rozdílnosti ve finančním ohodnocení mužů a žen.

V literatuře uvádí např. Benešová (2011) nebo Valdřová (1998), že i v sociální práci závisí finanční ohodnocení na pohlaví sociálního pracovníka. Feminizované obory, jako například školství, či zdravotnictví, jsou hůře placené oproti výdělečnějším oborům (např. informační a komunikační technologie), kde je ale zastoupení žen velmi nízké (Appeltořá, 2010).

Zaujaly mě reakce na sentenci: „Žena zaměstnaná v oboru sociální práce je vhodná pro úkon sociálního šetření v rámci hmotné nouze“. Více než třetina dotazovaných spíše nesouhlasí a další třetina spíše souhlasí. Můžou existovat různé důvody, proč většina respondentů a respondentek zvolila tyto protichůdné odpovědi. Jeden důvod může představovat myšlenku, že sociální šetření v rámci hmotné nouze může být poněkud riskantní pro ženu. Dalším může být opak, že žena se na tuto práci hodí, pokud má k tomu jisté předpoklady. Avšak existuje tam i riziko, že ne všichni respondenti mohou znát náplň práce sociálního šetření v rámci hmotné nouze.

Překvapivé odpovědi se nachází i u výroku, zda se muži do oboru sociální práce hodí více než ženy. S tímto výrokiem naprosto souhlasili pouze 2 dotazovaní, spíše souhlasilo 22 respondentů a respondentek, pole „nevím“ zaškrtila téměř čtvrtina dotazovaných, spíše nesouhlasilo 49 a naprosto s tímto výrokiem nesouhlasilo 34 dotazovaných. Tyto výsledky nám ukazují, že většina respondentů a respondentek odmítá výrok, že sociální práce je hlavně pro muže. Mnoho autorů se ve svých publikacích snaží přijít na důvod, proč sociální sféra náleží dodnes jen ženám. Například Jarkovská, Lišková a Šmídová (2010) reagují, že jsou již od dětství muži a ženy směřováni k tomu, aby si volili odlišné obory vzdělávání a účastnili se tak na genderové segregaci. Tenglerová (2009) tuto myšlenku doplňuje o postřeh, že existují stereotypy o zaměstnání a o dovednostech mužů a žen. Elichová (2017) uvádí genderové rozdíly vlivu mužství a ženství na práci – například to, že ženy nemají takový respekt u klientů jako muži. Muži je často vnímají jako sexuální objekt, a ne jako odbornice, na což Valdřová (2004) poukazuje jako na velký problém.

Přes 57 % dotazovaných spíše nebo určitě souhlasí s tezí, že přístup ke klientům ovlivňuje pohlaví sociálního pracovníka/ pracovnice. A naopak 31 % spíše nebo naprosto s touto myšlenkou nesouhlasí. 12 % dotazovaných zaškrtilo pole „nevím“. Téměř 3/5 dotazovaných je toho názoru, že závisí na tom, zda vykonává sociální práci muž, nebo žena. Jak uvádí např. Lippa (2009), v každém povolání jsou rozhodující nejen vlastnosti, schopnosti, vzdělání, ale také pohlaví. Karsten (2006) taktěž konstatuje, že muž pracuje

více s informacemi a komunikuje ve věcné rovině, zatímco žena komunikuje emocionálněji.

Na výrok, zda se muži zaměstnaní v oboru sociální práce hodí na práci v orgánu sociálně právní ochrany dětí, téměř polovina respondentů a respondentek odpověděla, že spíše nesouhlasí. Druhá nejpočetnější skupina odpovědí tvořila sedmnáct procent a zatrhlí pole „spíše souhlasím“. Další odpovědi se pohybují pouze kolem deseti procent. Zaměřuju se nejvíce na odpověď, kde dotazovaní odpověděli „spíše nesouhlasím“. Můžeme z toho usoudit, že studující vybraných dvou oborů si nedokáží představit muže na pozici pracovníka v orgánu sociálně právní ochrany dětí. Kolem tohoto pracovního místa se nese mnoho stereotypů a předsudků nejen kvůli náplni práce, ale také ohledně genderu. Křížková et al. (2005) ve své publikaci prezentuje myšlenku, že jsou to většinou ženy, které odchází na mateřskou dovolenou, starají se o děti celý život, lépe s nimi pracují, komunikují a chápou je, proto společnost očekává, že v profesi, kde figuruje péče o děti, bude zaměstnaná žena. Kritický přezkum Bauma (2016) ukazuje, že navzdory rostoucí pozornosti mužů v praxi sociální práce a výzkumu, jsou muži stále z velké části "neslýchané pohlaví"; téměř veškerá anglická literatura o sociální práci, která se zabývá muži, o nich diskutuje jako o otcích, a to z hlediska jejich funkce v rodině.

Výzkumná otázka v bakalářské práci zjišťuje, jaký je výskyt genderových stereotypů u studujících Zdravotně sociální fakulty. Tato otázka byla zkoumána pomocí sémantického diferenciálu. V teoretické části jsou vysvětlovány pojmy maskulinita a feminita. Paulík (2017) a další autoři (Kedron, 2014; Elichová, 2017) ve svých publikacích uvádí, jaké vlastnosti jsou ženám a mužům přisuzovány. Zatímco maskulinita představuje sebejistotu, sílu, tvrdost, feminita něžnost, měkkost, citový vztah k věcem (Paulík, 2017). Podíváme-li se na výsledek výzkumu, jak jsou vnímány ženy, jakožto sociální pracovnice a muži, jakožto sociální pracovníci, můžeme usoudit, že v mnohých vlastnostech jsou sociální pracovnice považovány za zodpovědnější, více pečující, empatictější, starostlivější, citlivější, nebo otevřenější než muži. Muži jsou naopak považováni za racionálnější, dominantnější a komunikativnější než ženy. Z toho vyplývá, že u studujících můžeme vidět určité tendence k hodnocení, které by se mohly označit do jisté míry za stereotypní a jsou zde zřetelné statisticky významné rozdíly ve vnímání sociálních pracovníků a sociálních pracovnic. Stereotypů se člověk odprošťuje postupným učením, porozuměním problematice, ale také věkem a zkušenostmi (Kalnická, 2009). Můžeme taktéž tvrdit, že stereotypy v nás vytvářejí a prohlubují do určité míry média, která se

snaží co nejvíce na člověka cíleně zapůsobit a vyvolat v něm různé pocity (Urban et al, 2011).

Pokud se zaměříme na hypotézu č. 1: Existuje statisticky významný rozdíl mezi sociálními obory ve vnímání vlastností mužů – sociálních pracovníků, dojdeme k zajímavému závěru. Statisticky významný rozdíl existuje u vlastnosti spravedlivý – nespravedlivý, empatický – neempatický, dominantní – submisivní a starostlivý – lhostejný. V ostatních případech nebyl zaznamenán statisticky významný rozdíl. Test prokázal, že studující oboru Sociální práce ve veřejné správě vnímají sociální pracovníky pozitivněji (až na vlastnost dominantní – submisivní), než studující oboru Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory. Může to být rozdílnou edukací studujících jednotlivých oborů, zkušenostmi z praxe, mohou zde figurovat genderové aspekty apod.

Hypotéza č. 2 se zaměřuje na statisticky významný rozdíl mezi sociálními obory ve vnímání vlastností žen zaměstnané v sociální práci. Statisticky značná diference existuje u vlastností aktivní – pasivní, empatická – neempatická. U ostatních vlastností v sémantickém diferenciatu nebyl zaznamenán statisticky významný vztah. Na rozdíl od první hypotézy se studující vybraných dvou oborů Zdravotně sociální fakulty u ženy zaměstnané v sociální práci více shodli. Studenti SPVS hodnotí sociální pracovníci pozitivněji než studenti RPP. Ve výzkumném šetření Janebové (2006) se potvrdilo, že ženy mají komplexnější postoj, na problém nahlíží z více úhlů, jsou empatičtější a při řešení problémů kreativnější.

Při výzkumu mohlo dojít k různým zkreslením. Někteří studující nemuseli odpovídat pravdivě a tím pádem, mohlo také dojít ke zkreslení, což mohlo ovlivnit konečné výsledky výzkumu. Možné zkreslení také prezentuje výzkumný soubor, ve kterém figurovaly převážně ženy. Jelikož nebylo dosaženo reprezentativního vzorku, nelze výsledky generalizovat na všechny studující sociálních oborů na Zdravotně sociální fakultě JU.

6 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda se objevují statisticky významné rozdíly ve vnímání vlastností mužů a žen jakožto sociálních pracovníků/ pracovnic u studujících sociálních oborů na Zdravotně sociální fakultě.

Zajímalo mě, jak tyto dva blízké obory (ať už uplatněním, ale i podobnými vyučovacími předměty) vnímají sociální pracovníky a sociální pracovnice. Jaký mají náhled na vybrané genderové aspekty v sociální práci, jak pozitivně a v jaké míře vnímají ženy a muže zaměstnané v sociální práci. Výzkum proběhl kvantitativní výzkumnou metodou, formou dotazníků.

Výsledky výzkumu ukazují, že existují rozdíly ve vnímání sociálních pracovnic, ale i sociálních pracovníků mezi obory Sociální práce ve veřejné správě a Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory. U žen zaměstnaných v oboru sociální práce se studující těchto dvou oborů v jejich vlastnostech shodlo více než u mužů zaměstnaných v tomto oboru. Lze říci, že studující oboru SPVS mají na sociální pracovníky a pracovnice pozitivnější pohled než studující oboru RPP.

Z výsledků taktéž vyplynulo, že určitými genderovými stereotypy se studenti a studentky řídí a jsou zde zřetelné statisticky významné rozdíly ve vnímání sociálních pracovníků a sociálních pracovnic. Na rozdíl od první hypotézy se studující vybraných dvou oborů Zdravotně sociální fakulty u ženy zaměstnané v sociální práci více shodli. Studenti SPVS hodnotí sociální pracovnici pozitivněji než studenti RPP.

Konečné výsledky mohou posloužit jako zdroj informací nejen pro studující Zdravotně sociální fakulty, ale také vyučujícím, kteří mohou svoji výuku rozšířit o tuto problematiku. Předměty týkající se problematiky genderu se vyučují u obou oborů až v magisterském programu. V magisterském programu Rehabilitace se jedná o předmět Sociální problémy z aspektu gender. Gender považují za podstatnou součást těchto oborů a doporučila bych jeho začlenění do edukace i v bakalářském programu. Tato práce je určena pro všechny studující oboru sociální práce i pro ty, které daná problematika zajímá, a kterým by mohla pomoci v uvědomění si genderových stereotypů, jež ve společnosti převládají. Bližší prostudování problematiky genderových stereotypů, které jsou společností určeny, by jim mohlo pomoci zrcadlit jejich přístupy ke klientům/klientkám v rámci daných stereotypů.

7 Seznam použitých zdrojů

ALLHOFF, D., 2008. *Rétorika a komunikace*. 14. vydání. Grada. 200 s. ISBN 978-80-247-2283-2.

APPELTOVÁ M. et al., 2010. *Ženy a česká společnost*. Otevřená společnost o.p.s. ISBN 978-80-87110-19-5.

AUSTIN, A., 2018. *Transgender and Gender Diverse Children: Considerations for Affirmative Social Work Practice*. *Child and Adolescent Social Work Journal*. 35(1), 73-84, doi: 10.1007/s10560-017-0507-3.

AYERS, S., DE VISSER, R., 2015. *Psychologie v medicíně*. Praha: Grada. 568 s. ISBN 978-80-247-5230-3.

BASLAROVÁ, I., BINKOVÁ, P., 2007. Kandidátky na předsedu: Mediální obraz političek ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 8 (2), 87-95. ISSN 1213-0028.

BAUM, N., 2016. The Unheard Gender: The Neglect of Men as Social Work Clients. *British Journal of Social Work*. (46)5, 1463-1471, doi: 10.1093/bjsw/bcv074.

BEM, S. L., 1974. The measurement of psychological androgyny [online]. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 42(2), 155-162, retrieved from: <https://pdfs.semanticscholar.org/55e1/14e068e0f4f30c8503e9bfeb43b9f697f591.pdf>

BENEŠOVÁ, J., 2011. *Problematika gender ve speciální pedagogice*. Technická univerzita v Liberci. 188 s. ISBN 8073727668.

BOLLERT, K., KARSUNKY, S., 2008. *Genderkompetenz in der Sozialen Arbeit*, VS Verlag für Sozialwissenschaften. 220 s. ISBN-13 978-3531155623.

BRABENDER, V., MIHURA J., 2016. *Handbook of Gender and Sexuality in Psychological Assessment*. Routledge. 730 p. ISBN-13 978-1138782051.

BUSS, D. M., & SCHMITT D. P., 2011. Evolutionary Psychology and Feminism: Sex roles, 64(9-10), 768-787. Retrieved from: <http://emilkrikegaard.dk/en/wpcontent/uploads/Evolutionary-Psychology-and-Feminism-2011.pdf>.

BÚŠOVÁ ŠMAJDOVÁ, K., KUČERA, M., 2015. *Profesionální rodičovství*. Karolinum. ISBN 978-80246-2779-3.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, 2006. [online]. [cit. 20018-01-06]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

DISMAN, M., 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vydání. Karolinum. 374 s. ISBN 9788024619668.

ELICHOVÁ, M., 2017. *Sociální práce: aktuální otázky*. Grada. 264 s. ISBN 978-80-271-0080-4.

FIFKOVÁ, H. et al., 2008. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*, Praha: Grada. 216 s. ISBN 978-80-247-1696-1.

GONG, J., LU, I., SONG, H., 2018. The Effect of Teacher Gender on Students' Academic and Noncognitive Outcomes. *Journal of Labor Economics*. doi: 10.1086/696203.

GYGAX, P. et al., 2009. Some Grammatical Rules Are More Difficult Than Others: The Case of the Generic Interpretation of the Masculine. *European Journal of Psychology of Education*. 24 (2), 235-246, doi: 10.1007/BF03173014.

GŘUNDĚLOVÁ, B., 2015. Sladřování rodinného a pracovního života klientek a klientů sociální práce genderovou perspektivou sociálních pracovníc a pracovníků. *Sociální práce*. 5, 106-120. ISSN 1213-6204.

HAVRDOVÁ, Z., 1999. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele supervizory v sociální práci*. Praha: Osmium. 167 s. ISBN 80-902081-8-5.

HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 4. vydání. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

CHRÁSKA, M., 2016. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. 2. vydání. Grada. 256 s. ISBN 978-80-247-5326-3.

JANDOUREK, J., 2012. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada. 264 s. ISBN 978-80-247-3679-2.

- JANEBOVÁ, R., 2006. Feministické perspektivy v praxi sociální práce. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 7 (2): 10-19. ISSN 1805-7632.
- JANOŠOVÁ, P., 2008. *Dívčí a chlapecká identita*, Grada. 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
- JARKOVSKÁ, L. et al., 2010. *S genderem na trh – Rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Masarykova univerzita: Sociologické nakladatelství. 221 s. ISBN 978-80-7419-030-8.
- JEDLIČKA, R. et al., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Grada. 544 s. ISBN 978-80-247-5447-5.
- KALINA, K. et al., 2015. *Klinická adiktologie*. Grada. 696 s. ISBN 978-80-247-4331-8.
- KALNICKÁ, Z., 2009. *Úvod do gender studies: otázky rodové identity*, Opava: Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-528-4.
- KARSTEN, H., 2006. *Ženy – muži*. Praha: Portál. 184 s. ISBN 80-7367-145-X.
- KEDRON, K., 2014. *Genderové aspekty ve slovanské frazeologii (na materiálu běloruštiny, polštiny a češtiny)*. Karolinum. 166 s. ISBN 9788024625652.
- KOLDINSKÁ, K., 2010. *Gender a sociální právo*, C. H. Beck. 256 s. ISBN 9788074003431.
- KŘÍŽKOVÁ, A. et al., 2005. Kombinace pracovního a rodinného života v ČR: politiky, čas, peníze a individuální, rodinné a firemní strategie. *Sociologické studie*. 5(4). Praha: Sociologický ústav AV ČR. 91 s. ISBN 80-7330-077-X.
- LEAPER, C., BROWN, C.S., 2018. Sexism in Childhood and Adolescence: Recent Trends and Advances in Research. *Child Development Perspectives*. 12(1), 10-15, doi: 10.1111/cdep.12247.
- LIPPA, R., 2009. *Pohlaví, příroda a výchova*, Academia. 433 s. ISBN 978-80-200-1719-2.
- MALÍK HOLASOVÁ, V., 2014. *Kvalita v sociální práci a v sociálních službách*. Grada. 160 s. ISBN 978-80-247-4315-8.

MATOUŠEK, O. a kol., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 380 s. ISBN 80-7178-548-2.

MORROW, D. F., MESSINGER, L., 2006. *Sexual Orientation and Gender Expression in Social Work Practice: Working with Gay, Lesbian, Bisexual, and Transgender People*. New York: Columbia University Press. ISBN-10 0231127294.

OREL, M. a kol., 2016. *Vybrané aspekty sebepojetí dětí a adolescentů*. Univerzita Palackého v Olomouci. 205 s. ISBN 978-80-244-4991-3.

PAULÍK, K., 2017. *Psychologie lidské odolnosti*, 2. vydání. Praha: Grada. 368 s. ISBN: 978-80-247-5646-2

RENZETTI, C., CURRAN, D., 2002. *Women, men and society*, 5. issue. Pearson. 512 p. ISBN-13 978-0205335336.

ŘEZNÍČEK, I., 1994. *Metody Sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. Praha: Sociologické nakladatelství. 75 s. ISBN 80-85850-00-1.

ŠKRABALOVÁ, N., 2014. *Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce: Multifunkčnost sociálního pracovníka* [online]. [cit. 2018-2-22]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/19175/Skrabalova.pdf>

URBAN, L. et al., 2011. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3563-4.

VALDROVÁ, J., 2006. *Gender a společnost*. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. 236 s. ISBN 80-7044-808-3.

VALDROVÁ, J. et al., 2010. *Kultura genderově vyváženého vyjadřování* [online]. MŠMT. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/soubory/studium/A100125_BAR_GENDER_PRIRUCKA.PDF

WEST, C., ZIMMERMANN, D. H., 1987. Doing gender. *Gender and society*. 1(2), 125-151. doi: 10.1177/0891243287001002002.

ZÁBRODSKÁ, K., 2009. Variace na gender. Poststrukturalismus, diskursivní analýza a genderová identita. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 10(2), 76-78. ISSN 1213-0028.

ŽILOVÁ, A., 2005. *Úvod do teórie sociálnej práce: Náuka o sociálnej práci*. Badín: Mentor. 130 s. ISBN 80-968932-1.

8 Přílohy

Příloha 1 – dotazník

Pohlaví: muž žena

Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě
 Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé

a seniory

Akademický ročník:

Forma studia: prezenční kombinovaná

Muž, který se rozhodne vykonávat profesi sociálního pracovníka je:

V každém řádku zaškrtněte číslo od 1 do 5.

pečující	1	2	3	4	5	nepečující
komunikativní	1	2	3	4	5	nekomunikativní
dominantní	1	2	3	4	5	submisivní
racionální	1	2	3	4	5	iracionální
otevřený	1	2	3	4	5	uzavřený
zodpovědný	1	2	3	4	5	nezodpovědný
citlivý	1	2	3	4	5	necitlivý
empatický	1	2	3	4	5	neempatický
starostlivý	1	2	3	4	5	lhostejný
spravedlivý	1	2	3	4	5	nespravedlivý
aktivní	1	2	3	4	5	pasivní

Žena, která se rozhodne vykonávat profesi sociální pracovníce je:

pečující	1	2	3	4	5	nepečující
komunikativní	1	2	3	4	5	nekomunikativní
dominantní	1	2	3	4	5	submisivní
racionální	1	2	3	4	5	iracionální
otevřená	1	2	3	4	5	uzavřená
zodpovědná	1	2	3	4	5	nezodpovědná
citlivá	1	2	3	4	5	necitlivá
empatická	1	2	3	4	5	neempatická
starostlivá	1	2	3	4	5	lhostejná
spravedlivá	1	2	3	4	5	nespravedlivá
aktivní	1	2	3	4	5	pasivní

Muži se do oboru sociální práce hodí více než ženy.

- naprosto souhlasím
- spíše souhlasím
- nevím
- spíše nesouhlasím
- naprosto nesouhlasím

Přístup ke klientům ovlivňuje do značné míry pohlaví sociálního pracovníka/sociální pracovníce.

- naprosto souhlasím
- spíše souhlasím
- nevím
- spíše nesouhlasím
- naprosto nesouhlasím

Finanční ohodnocení závisí v sociální práci na pohlaví sociálního pracovníka/sociální pracovníce.

- naprosto souhlasím
- spíše souhlasím
- nevím
- spíše nesouhlasím
- naprosto nesouhlasím

Muž zaměstnaný v oboru sociální práce je vhodný pro práci na OSPOD.

- naprosto souhlasím
- spíše souhlasím
- nevím
- spíše nesouhlasím
- naprosto nesouhlasím

Žena zaměstnaná v oboru sociální práce je vhodná pro úkon sociálního šetření v rámci hmotné nouze.

- naprosto souhlasím
- spíše souhlasím
- nevím
- spíše nesouhlasím
- naprosto nesouhlasím

Muž zaměstnaný v oboru sociální práce je vhodný pro práci v dětském diagnostickém ústavu nebo dětském domově se školou.

- naprosto souhlasím
- spíše souhlasím
- nevím
- spíše nesouhlasím
- naprosto nesouhlasím

Žena zaměstnaná v oboru sociální práce je vhodná pro práci v probační a mediační službě.

- naprosto souhlasím
- spíše souhlasím
- nevím
- spíše nesouhlasím
- naprosto nesouhlasím